

**BANK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY
TAJRIBALARNI QO'LLASH YO'LLARI**

Eshonqulov Shoxrux Sobir o'g'li

*O'zbekiston Respublikasi Bank moliya akademiyasi Biznesni boshqarish
(Master of Business Administration-MBA) Banking 23-02-guruh magistranti*

Annotatsiya: *Global miqyosda bank tizimidagi chuqur o'zgarishlar boshqa mamlakatlarning bank sektoriga ham sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Tijorat banklarida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ularning transformatsiya jarayonini tezlashtirdi. Ushbu maqolada tijorat banklarini modernizatsiya qilishda ilg'or xorijiy tajribalarni qo'llash masalalari yoritilgan.*

Kalit so'zlar: Bank, kredit, deposit, bank kartalari, transformatsiya, muammoli kreditlar

Abstract: *Fundamental changes in the global banking system have significantly influenced the banking sectors of other countries. The rapid development of digital technologies in commercial banks has accelerated their transformation processes. This article examines the application of advanced international practices in the modernization of commercial banks.*

Keywords: Bank, credit, deposit, bank cards, transformation, non-performing loans.

Аннотация: *Глубокие изменения в мировой банковской системе оказали значительное влияние на банковский сектор других стран. Быстрое развитие цифровых технологий в коммерческих банках ускорило их процессы трансформации. В данной статье рассматриваются вопросы применения передового зарубежного опыта в модернизации коммерческих банков.*

Ключевые слова: Банк, кредит, депозит, банковские карты, трансформация, проблемные кредиты.

Kirish

Bank tizimi mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlovchi asosiy institutlardan biri hisoblanadi. Zamonaviy global moliyaviy muhitda bank tizimini takomillashtirish, raqobatbardoshligini oshirish va mijozlarga qulay moliyaviy xizmatlar ko'rsatish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Shu nuqtai nazardan, rivojlangan davlatlarning bank tizimidagi ilg'or tajribalarini o'rganish va ularni milliy bank amaliyotiga tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlarda bank sektorini isloh qilishda **raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, moliyaviy xizmatlarni avtomatlashtirish, risklarni boshqarish tizimlarini takomillashtirish** hamda **bank-mijoz munosabatlarini kuchaytirish** kabi yo'nalishlar ustuvor hisoblanadi. Xususan, AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya, Yaponiya va Janubiy Koreya kabi davlatlarning ilg'or tajribalari bank tizimining samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynamoqda.

Ushbu tadqiqotda xorijiy mamlakatlarning bank tizimidagi eng yaxshi amaliyotlar tahlil qilinib, ularni O'zbekiston bank sektoriga tatbiq etish imkoniyatlari o'rganiladi. Shuningdek, milliy bank tizimining rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan muammolar va ularni hal etish bo'yicha takliflar ilgari suriladi.

Muhokama va natijalar

Bank tizimini takomillashtirish jarayonida ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va ularni milliy amaliyotga tatbiq etish muhim ahamiyatga ega. Jahon tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, rivojlangan mamlakatlar bank sektorining samaradorligini oshirish uchun quyidagi asosiy yo'nalishlarga e'tibor qaratmoqda:

1. **Raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish** Bugungi kunda AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya va Janubiy Koreya kabi davlatlarda raqamli bank xizmatlari keng joriy etilgan. Xususan, **blokcheyn**

texnologiyasi, sun'iy intellekt asosida kredit tahlili, fintex kompaniyalari bilan hamkorlik kabi yechimlar tijorat banklarining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. O'zbekistonda ham mobil ilovalar orqali bank xizmatlaridan foydalanish hajmi ortib borayotgan bo'lsa-da, tizimning to'liq raqamli ekotizimga o'tishi uchun qo'shimcha islohotlar talab etiladi.

2. Risklarni boshqarish va tartibga solish tizimlarini takomillashtirish

Rivojlangan davlatlarda bank tizimining barqarorligini oshirish uchun **Bazel III talablariga mos keluvchi** xavf-xatarlarni boshqarish mexanizmlari joriy etilgan. Xususan, Yevropa mamlakatlarida bank kapitalining yetarliligini ta'minlash va likvidlik talablarini oshirish bo'yicha qat'iy tartib-qoidalar mavjud. O'zbekiston bank tizimida ham risklarni boshqarish tizimlarini modernizatsiya qilish, xalqaro standartlarga mos ravishda tartibga solish jarayonlarini takomillashtirish dolzarb masala bo'lib qolmoqda.

3. Mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlar va innovatsiyalar Ilg'or xorijiy tajribada mijozlarga xizmat ko'rsatish sifati asosiy o'rin tutadi. Ayniqsa, Skandinaviya mamlakatlarida bank xizmatlarining **shaxsiylashtirilgan yondashuvi va iste'molchilarning ehtiyojlariga moslashtirilgan moliyaviy mahsulotlar** keng joriy etilgan. O'zbekistonda ham bank xizmatlarining sifati oshirish, mijozlarga qulay va moslashuvchan kreditlash shartlarini taklif qilish orqali raqobatbardoshlikni oshirish mumkin.

Natijalar

Tahlil natijalariga ko'ra, O'zbekiston bank tizimini takomillashtirishda quyidagi ustuvor yo'nalishlar belgilab olindi:

Raqamli transformatsiyani jadallashtirish – fintech kompaniyalari bilan integratsiyani kuchaytirish, mobil bank xizmatlarini kengaytirish va blokcheyn texnologiyalarini joriy etish.

Risklarni boshqarish va tartibga solish mexanizmlarini xalqaro talablarga moslashtirish – Bazel III standartlariga mos ravishda kapital va likvidlik talablarini oshirish.

Mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlarni kengaytirish – bank mahsulotlarining shaxsiylashtirilgan modelini yaratish va mijozlarga innovatsion xizmatlar taklif etish.

Umuman olganda, bank tizimini takomillashtirish jarayonida ilg'or xorijiy tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish moliyaviy sektorning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, yangi texnologiyalarni joriy etish, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kuchaytirish va tartibga solish tizimini rivojlantirish orqali bank sektorining samaradorligi oshirilishi mumkin.

Xulosa

Bank tizimini takomillashtirish bugungi global iqtisodiyot sharoitida muhim ahamiyat kasb etib, moliyaviy barqarorlik va iqtisodiy o'sishni ta'minlashning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Jahon tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, rivojlangan davlatlarda bank tizimining samaradorligini oshirish uchun **raqamli texnologiyalarni joriy etish, risklarni boshqarish tizimini kuchaytirish, fintech kompaniyalari bilan integratsiyani rivojlantirish** hamda **mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlar strategiyasini qo'llash** kabi yo'nalishlar ustuvor sanaladi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston bank tizimini yanada rivojlantirish va samaradorligini oshirish uchun quyidagi asosiy yo'nalishlarga e'tibor qaratish lozim:

Dunyoda bank xizmatlarining raqamlashtirilishi katta sur'at bilan rivojlanmoqda. AQSh, Buyuk Britaniya, Janubiy Koreya va Yevropa mamlakatlarida fintech kompaniyalari bilan hamkorlikda ishlash, sun'iy intellekt asosida mijozlarga xizmat ko'rsatish, blokcheyn texnologiyalaridan foydalanish kabi innovatsiyalar keng joriy etilgan. O'zbekistonda ham raqamli bank xizmatlari rivojlanib borayotgan bo'lsa-da, tizimning yanada mukammal bo'lishi uchun

fintech bilan integratsiya darajasini oshirish, onlayn va mobil bank xizmatlarini kengaytirish, aqlli shartnomalar va blokcheyn texnologiyasini joriy qilish zarur.

Rivojlangan mamlakatlarda bank tizimi barqarorligini oshirish uchun **Bazel III standartlariga mos keluvchi xavf-xatarlarni boshqarish mexanizmlari** joriy etilgan. Xususan, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida bank kapitalining yetarliligini ta'minlash va likvidlik talablarini oshirish bo'yicha qat'iy qoidalar mavjud. O'zbekistonda ham bank sektorining mustahkamligini ta'minlash maqsadida xalqaro tajribaga asoslangan holda **risklarni minimallashtirish tizimini takomillashtirish, kapital yetarliligi va likvidlik darajasini oshirish, banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash uchun qat'iy tartibga solish choralarini ko'rish** lozim.

Skandinaviya mamlakatlarining tajribasi shuni ko'rsatadiki, mijozlar ehtiyojiga mos keluvchi bank xizmatlarini taklif qilish orqali bank sektorining samaradorligi va raqobatbardoshligi oshiriladi. O'zbekistonda ham mijozlarga qulay sharoit yaratish maqsadida **shaxsiylashtirilgan bank xizmatlarini rivojlantirish, moliyaviy savodxonlik darajasini oshirish, kontakt markazlar va mijozlarga xizmat ko'rsatish bo'yicha innovatsion yechimlarni joriy qilish** muhim ahamiyatga ega.

So'nggi yillarda fintech kompaniyalari bank sektorining muhim ishtirokchilariga aylanib bormoqda. Xususan, Buyuk Britaniya, AQSh, Singapur va Xitoyda fintech startaplari bank xizmatlarini yanada innovatsion va qulay qilishda yetakchi rol o'ynamoqda. O'zbekistonda ham **banklar va fintech kompaniyalari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, raqamli hamyonlar, mobil to'lov tizimlari va onlayn kreditlash imkoniyatlarini kengaytirish** orqali bank xizmatlarining sifatini oshirish mumkin.

Xalqaro moliyaviy institutlar, jumladan, Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi va Osiyo taraqqiyot banki bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali O'zbekiston bank tizimini isloh qilish va moliyaviy resurslarni kengaytirish mumkin. Ushbu tashkilotlarning texnik va moliyaviy yordami bank sektorining

barqarorligini ta'minlash va innovatsiyalarni tezkor joriy qilishda muhim o'rin tutadi.

Shunday qilib, O'zbekiston bank tizimining raqobatbardoshligini oshirish, xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash va xalqaro moliyaviy talablar darajasiga yetkazish uchun ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va milliy sharoitga moslashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Innovatsion texnologiyalar, fintech kompaniyalari bilan hamkorlik va xalqaro standartlarga mos keluvchi risklarni boshqarish tizimini joriy etish orqali bank tizimining barqarorligi va samaradorligi sezilarli darajada oshirilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Me'yoriy-huquqiy hujjatlar
 1. «O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki to'g'risida» gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni 1995-yil 26-dekabr.
 2. O'zbekiston Respublikasi «Bank va bank faoliyati to'g'risida»gi Qonuni 1996-yil 25-aprel.
 3. O'zbekiston Respublikasining «Bank siri to'g'risida»gi Qonuni 2005yil 25-aprel.
 4. O'zbekiston Respublikasining “Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni 2012-yil 2-may .
 5. O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 26-apreldagi “Oilaviy tadbirkorlik to‘g‘risida”gi Qonuni. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2012 y.
 6. O'zbekiston Respublikasining «Mikromoliyalash to‘g‘risida»gi Qonuni. 2006-yil 15-sentabr.
 7. “Kichik tadbirkorlik subyektlarini milliy valutada kreditlash tartibi to‘g‘risida” gi Nizom2013-yil 27-dekabr.
 8. “Kichik va xususiy tadbirkorlikni mikrokreditlash tizimini yanada kengaytirish va soddalashtirish chora tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston

Respublikasi Prezidentining 2017 yil 13 fevraldagi Qarori.

9. “Kichik tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni, 2003- yil, 23- dekabr.

10. “Kichik tadbirkorlikni rivojlantirish kafolat jamg‘armasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 17-apreldagi Qarori.

11. “Tadbirkorlik subyektlari va keng aholi qatlamiga mikrokreditlar ajratish tizimini yanada soddalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 17 martdagi PQ-2844 Qarori.